

جلد بیست و سوم استودیا ایرانیکا (*Studia Iranica*) مشتمل است بر چهار مقاله و سه یادداشت و سه معرفی کتاب.

عنوان مقاله اول «نظریاتی در باب متن پهلوی گائاهها» است. جودی سن در این مقاله «گائاهها» را با «اوستا» و ترجمه آنها به پهلوی را با طرح نظریاتی که بازتاب جهان پس از ساسانی یا اواخر آن دوره بین سالهای ۸۰۰ - ۶۰۰ بعد از میلاد است مقایسه می‌کند. در این مقاله مؤلف استدلال می‌کند که ترجمه اوستا و گائاهها بازتاب دورانی است که در آن ترجمه صورت گرفته، لذا روح متن اصلی در آنها حفظ شده است. وی معتقد است که مترجم متن را اثری معاصر تلقی می‌کرد و در آنجا بدون اینکه تغییری به متن بدهد به مضامین اصلی که تلویحی و پیشنهادهای بوده، تأکید می‌کرد و از این رهگذر بود که ترجمه در روزگار خود به موضوعی بسیار مهم تبدیل شد.

گذشت طولانی زمان بین متن اصلی و متن پهلوی را به شیوه‌های مختلفی می‌توان دید، با گذشت زمان ساختار جامعه ایرانی تغییر کرده بود. گائاهها اشعار آیینی جامعه‌ای قبیله‌ای و متن مقدس کانون سلسله مراتبی «دین مرد» شده بودند. استعارات بر مبنای جهان فرهنگی و اشیای مادی عهد کهن بر مبنای حیوانات یا خیمه‌هایی که با ریسمان‌ها و پیش قراولان مستحکم شده بودند، دیگر قابل فهم نبود. زیرا جهان مصور شده آنها به جامعه‌ای متفاوت تحول یافته بود. ایده دو جانبه قبیله که در آن «ایزدان» با نیایش نیرو گرفته و به ستایشگران مواهب خوب زندگی را

Studia Iranica

Tome 32 - 2003

PUBLIÉ PAR L'ASSOCIATION POUR L'AVANCEMENT
DES ÉTUDES IRANIENNES

AVEC LE CONCOURS
DU CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE

بخشیده بودند به مفهوم «خدای برتر» تکامل یافته بودند. خدای برتر به نیایش نیایشگران سخاوتمندانه پاسخ می داد، چنان که نیایشگران با صمیمیت نیایش می کردند، این چنین موجوداتی بسیار تشخیص یافته و گروهی از خود ساخته بودند و قاعده مهم آنان تغییر یافته بود و مفهوم زندگی فردی پس از مرگ در منزل اهورامزدا به منزله ایده رستاخیز در چارچوب آخرت شناسی عام بدان افزوده شده بود.

به هر حال، در متن مضمون اساسی اهورمزد حفظ شده است. این کار نقش کانونی گائاهها را به منزله استمرار تعلیم کلام اهورمزد حفظ می کند. به هر حال، این متنی آیینی است که در آن رابطه بین سراینده متن و اهورمزد به منزله نقطه ای کانونی دیده می شود. تأکید خاص به وهومن به منزله بستر گفتگو بین اهورمزد (Ohrmazd) و ایمان تعیین شده و مفهوم «ترس آگاهی» به سان نقطه مرکزی رابطه متقابل بین خدا و انسان تطوّر یافته است.

با گذشت طولانی زمان بین آفرینش متن پهلوی و دوره بعد ساسانی که مشخصه خود را به جا گذاشته است، چنین برمی آید که متن فی نفسه در طول سالیان کمتر تغییر یافته و شرح و تفسیر بهتر از خود ترجمه از عهده کار بر آمده است، چرا که شرح و تفسیر بدین منظور به متن افزوده می شد تا برای مردم همان دوران متن روشن و بدون تغییری عرضه شود. از این رو، برای گائاهها جنبه ویرانگر محققى در نظر گرفته بودند. در نهایت اساس این مقاله که به زبان انگلیسی

نگاشته شده در این واژه‌ها خلاصه می‌شود: زرتشتیگری، گائاه‌ها، متون پهلوی، آیین، هریدستان / هریدستان، روش‌های ترجمه، و هومن، اشه، تن پسین.

مقاله دوم در باب زبان آلانی (آسی یا اوستی) است. زبان آلانی از زبانهای ایرانی شرقی از ریشه هندواروپایی است که در قسمتی از نواحی کوهستانی قفقاز مرکزی رایج است. دو لهجه مهم به نام ایروان و دیگورون دارد. این زبان از معدود زبانهای ایرانی رایج است که زبان فارسی در آن کمتر تأثیر کرده است. این مقاله را «رمزی ویره‌داز» به زبان فرانسه نوشته است، مباحث اساسی در این جستار عبارت‌اند از: زبان‌شناسی، فیلولوژی تاریخی، زبان آسی، هندو - ایرانی، مجاری، آرکائیس و اوملات.

عنوان مقاله سوم «معیار و الگوهای ادبی تکامل نثر فارسی در دوران حمله مغول» است. در این جستار انگلیسی جولیا روبانویچ به مباحثی چون نثر فارسی، اصل ادبی، تکامل ادبی، ترم غالب، کارکرد و نیز به سیاه‌های از آثار و نویسندگان برجسته پرداخته است. نویسنده مقاله معتقد است که گنش‌های تکاملی وجهه مهم فعالیت ادبی در نثر فارسی نیمه دوم قرن ۱۲/۶ و ۱۳/۷ را شکل می‌دهد. در این مقاله ماهیت فرایندهای ارزیابی و همچنین روشهایی که در راهبرد خلاقیت نویسندگان فارسی تأثیر داشته، توضیح داده شده است. و فی الواقع این جستار کوششی است برای بنیان محک نقد در حوزه آفرینش‌های نثری. مؤلف شواهدی از متون می‌آورد که ترجمه یا بررسی کارهایی اولیه (مرزبان‌نامه و سندبادنامه) در آن‌ها بازنمایی می‌شود، و در باب برجستگی کارکرد زبان آرایبی به منزله ترم ادبی برجسته آن دوره بحث می‌کند. موارد چندی از فهرست نویسندگان خاص و آثار آنها به محک کشیده شده است که از آن جمله می‌توان به سیاه‌های که از چهار مقاله نظامی عروضی و مرزبان‌نامه و راوینی تهیه شده اشاره کرد و نیز اشارات پراکنده‌ای که به آثار منشور متأخر تذکره‌هایی چون لباب‌الباب محمد عوفی شده است. مرور این فهرس، سیاه‌های روشن از جمله آفرینش ادبی را آشکار و تفاوت‌اندیشی بین کل آثار نثری را به دست می‌دهد.

مقاله چهارم «در دفاع از رشیدالدین و منشآت او» نام دارد. این نوشتار که طولانی‌ترین مقاله این نشریه است، در باب صحت منشآت خواجه رشیدالدین فضل‌الله طیب همدانی از وزرا و مستوفیان و رجال معروف و بزرگ عهد ایلخانان مغول نوشته شده است. در این مقاله ابوالعلاء سودآور می‌گوید که تردید اخیر ا. اچ. مورتون در صحت منشآت رشیدی حمایت اغلب متخصصان مطالعات دوره مغول را جلب کرده است. در این مقاله هدف انتصاب مجدد صحت منشآت است و نشان دادن اهمیت آنها به عنوان یکی از آموزنده‌ترین منابع دوران مغول. اساس این مقاله حول این موضوعات است: رشیدالدین، مغولان، منشآت رشیدی، مطالعات متنی و جعلیات.

*La revue STUDIA IRANICA est publiée, en deux fascicules annuels, par
l'ASSOCIATION POUR L'AVANCEMENT DES ÉTUDES IRANIENNES,
c/o Institut d'Études iraniennes, 13 rue de Santeuil, F-75005 Paris.
Télécopie (33 1) 45 87 41 70.*

Direction de la revue

MM. M. BAZIN et R. BOUCHARLAT

Comité Scientifique International

**MM. C.-H. de FOUCHÉCOUR, B.G. FRAGNER, Gh. GNOLI,
J. KELLENS, G. LAZARD, N. SIMS-WILLIAMS, M. TARDIEU**

Comité de rédaction

**M. Ch. ADLE, M^{me} D. AIGLE, MM. M.A. AMIR-MOEZZI,
P. BERNARD, J. CALMARD, Ph. GIGNOUX, F. GRENET, Ph. HUYSE,
P. LECOQ, A.S. MELIKIAN-CHIRVANI, F. RICHARD, Y. RICHARD**

Rédaction

**M^{me} M. SZUPPE
studia@ivry.cnrs.fr**

سودآور استدلال می‌کند که با بررسی منشآت رشیدالدین در می‌یابیم که نویسنده آنها به رمز و رموز دانش خزانهداری و حساب و کتاب ایالت‌های مختلف وارد بوده است. با علم طب، علوم قرآنی، دینی، فلسفی، کلامی، جغرافیا و کشاورزی آشنایی عمیق و در نهایت دستی قوی در ادبیات داشته است. از این رو، با در نظر گرفتن این موارد می‌توانیم نتیجه بگیریم که نویسنده منشآت شخصی جز رشیدالدین فضل‌الله نمی‌تواند باشد.

در قسمت یادداشت‌ها مطالبی به زبان فرانسه در باب «دیوان و گنجینه ساسانیان: نخستین گواهی‌های مهرنگاری»، «کتاب‌های سغدی با یادداشت‌های ضمیمه از گرنه»، «... کتابخانه سلطنتی کاخ گلستان تهران» آمده است.

در بخش نهایی دو کتاب دیوها و فرشته‌های شرق، دین و فرهنگ در اسلام دوره میانه و نیز ژورنال مطالعات آلانی - آسی معرفی شده‌اند.